

PRAVNI MONITORING MEDIJSKE SCENE U SRBIJI

Izveštaj za maj 2013.

Kingdom of the Netherlands

<http://serbia.nlembassy.org/>

Realizaciju ovog projekta, finansijski je podržala Ambasada Kraljevine Holandije.

***Izneti stavovi pripadaju isključivo autorima i ne moraju predstavljati zvaničan stav
Ambasade Kraljevine Holandije.***

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Realizaciju ovog projekta, finansijski je podržala Fondacija za otvoreno društvo, Srbija.

***Izneti stavovi pripadaju isključivo autorima i ne moraju predstavljati zvaničan stav
Fondacije za otvoreno društvo, Srbija.***

SADRŽAJ

I	SLOBODA IZRAŽAVANJA	4
II	MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA.....	8
III	MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA.....	11
IV	MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA	14
	REGULATORNA TELA	14
	DRŽAVNI ORGANI.....	16
V	PROCES DIGITALIZACIJE.....	17
VI	PROCES PRIVATIZACIJE	18
VII	ZAKLJUČAK.....	19

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi, zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. Pretnje i pritisci

1.1. Narodni poslanik Srpske napredne stranke i predsednik skupštinskog Odbora za ustavna pitanja, Vladimir Cvijan, podneo je krivičnu prijavu protiv direktora i urednika „Naših novina“, Vuka Vučurevića i Antonija Kovačevića, zbog navodnog ugrožavanja bezbednosti njegovog šestogodišnjeg sina. Cvijan je u Skupštini Srbije pred novinarima optužio Vučurevića i Kovačevića da su manijaci i pedofili. Objasnio je da je dan pre nego što je podneo krivičnu prijavu, primio telefonski poziv iz „Naših novina“. Novinarka ga je pitala gde je proveo praznike, iz čega je zaključio da su „Naše novine“ došle u posed fotografije njegovog sina i supruge s njenog profila na Fejsbuku. Cvijan tvrdi da su mu iz „Naših novina“ pretili objavljivanjem fotografija maloletnog sina. On je pozvao nadležne da istraže motive Vučurevića i Kovačevića i preduzmu sve mere protiv njih. Cvijan je direktora i urednika „Naših novina“ opisao kao ljude koji „imaju dugu istoriju raznog ... nenormalnog ponašanja, i u svojoj porodici i oni lično“. Nazvao ih je „najgorim pedofilima u Srbiji“ i pozvao roditelje da ovim ljudima ne dozvole da prilaze njihovoj deci, a novinarima da prave razliku izmedju političara koji obavljaju javne funkcije i njihovih porodica. Nakon Cvijanovog obraćanja u Skupštini, na vozilima koja su se nalazila u okolini redakcije „Naših novina“ postavljani su leci s fotografijama Vučurevića i Kovačevića i natpisom „Pažnja! Pedofili“. Ove letke Cvijan je prethodno pokazivao novinarima. Tekst povodom koga su „Naše novine“ tražile Cvijanov komentar i fotografije za koje je rekao da su skinute s Fejsbuk profila njegove supruge, objavljeni su u „Našim novinama“ pod naslovom „Srbija u dubiozi, Cvijan u Dubaiju“. Tekst je najavljen na naslovnoj strani uz komentar: „Cvijan se luksuzira i pretil novinarima“. Takođe se navodi da je Cvijanov aranžman koštao 1.400 evra i citira se njegova izjava da ga je putovanjem častila žena. Takođe se citiraju i psovke i pretnje koje je izrekao novinarki. Opisan je i dijalog novinarkine sa Cvijanom a nisu izostavljene ni pretnje i psovke koje je, prema tvrdnjama „Naših novina“, funkcioner SNS-a izrekao. Delegacija Evropske unije u Srbiji i Nezavisno udruženje novinara Srbije osudili su napade funkcionera SNS-a na članove redakcije „Naših novina“, dok su iz Udruženja novinara Srbije tražili da se ispita da li je Cvijan zaista distribuirao letke na kojima je, pored fotografija Vučurevića i Kovačevića, pisalo: „PAŽNJA! PEDOFILI!!! Molimo roditelje da ne dozvole ovoj dvojici da prilaze njihovoj deci! Najbolje ih odmah prijavite najbližoj stanici policije!“ Redakcija „Naših novina“ zatražila je da im se dodeli policijsko obezbeđenje.

Zakonom o javnom informisanju propisano je da niko ne sme da vrši bilo kakav fizički ili drugi pritisak na javno glasilo i njegovo osoblje, kao ni uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla. Do sada je, makar u Srbiji, nezabeleženo da narodni poslanici nezadovoljni izveštavanjem medija, optužuju novinare da su

pedofili i čak podnose protiv njih prijave za ugrožavanje bezbednosti maloletnika. Zakon o javnom informisanju predviđa da su nosiocima državnih i političkih funkcija ograničena prava na zaštitu privatnosti ako je informacija važna za javnost upravo s obzirom na činjenicu da lice na koje se odnosi informacija vrši određenu funkciju, te srazmerno opravdanom interesu javnosti u svakom konkretnom slučaju. Takođe, Zakon predviđa da su poslanici obavezni da informacije o svome radu učine dostupnim za javnost i to pod jednakim uslovima za sve novinare i sva javna glasila. Koliko god tema oko koje je došlo do međusobnih optužbi narodnog poslanika i novinara zapravo bila banalna (gde je poslanik proveo praznike), Cvijanova reakcija, a posebno distribucija letaka sa fotografijama novinara i tekstom kojim njihovo životno i radno okruženje upozorava da je reč o pedofilima i poziva da sklanja decu od njih i prijavljuje ih policiji, ne samo da je više nego neprimereno, već i do sada u Srbiji nezabeleženo. Takođe, lažno prijavljivanje, u srpskom Krivičnom zakoniku je krivično delo koje se kažnjava zatvorom od tri meseca do tri godine. Osim saopštenja i osuda Cvijanovog postupka, izgleda da reakcije bilo kog nadležnog organa nije bilo. Predsednik SNS-a i potpredsednik vlade, Aleksandar Vučić, izjavio je da će „država da zaštiti novinare 'Naših novina' i sve druge građane“ i rekao da nije čuo Cvijanovu stranu priče ali da ne misli da je skupština odgovarajuće mesto za razračunavanje poslanika i novinara. Na ovaj način Aleksandar Vučić izbegao je da odgovori da li distribucija letaka kojima se novinari optužuju da su pedofili, u sredini u kojoj žive i rade, predstavlja prihvatljivu reakciju političara u slučajevima kada novine o njemu ne pišu na način koji mu odgovara, ili nedopustiv poziv na linč povodom kojega je država morala da reaguje.

1.2. Udruženje novinara Srbije (UNS) zatražilo je da policija u Prokuplju utvrdi i javno saopšti sve činjenice povodom tvrdnji Biljane Roganović, dopisnice *Južnih vesti* iz ovog grada, da joj je predsednik Srpske napredne stranke iz Prokuplja, Darko Laketić, poslao preteću poruku. Roganovićeva tvrdi da je sa broja telefona Darka Laketića dobila SMS u kojem je pisalo: „Prijateljski te opominjem da paziš šta pišeš i šta pričaš. Zaobilazi SNS, mene i moje ljude u širokom luku. Ako ti nešto nije jasno, zovi mene, ne mešaj i ne zovi druge ljude, jer ti oni ništa ne mogu pomoći ako ti 'brljaš' kao do sada“. Laketić je već narednog dana pozvao Roganovićku i rekao da on nije poslao SMS. Nakon što je ona pretnje prijavila policiji, Laketić je nju prijavio za lažno prijavljivanje. „Nisam poslao nikakav SMS Biljani Roganović. Ja sam apelovao na MUP da što pre utvrdi ko je poslao tu poruku i da taj za to odgovara“, rekao je Laketić UNS-u.

Krajem maja zabeležen je slučaj pretnji koje su stigle pismom redakciji radija *Sto plus* u Novom Pazaru. Pismo je poslato iz Beograda. Glavni i odgovorni urednik *Radija Sto plus*, Ishak Slezović, izjavio je da ne može nikoga da optuži za pretnje jer, kako navodi, „*Radio Sto plus* svakoga dana objavi nešto što se nekome ne sviđa“. Slučaj je prijavljen policiji.

Zakonom o javnom informisanju propisano je da niko ne sme da vrši bilo kakav pritisak na javno glasilo i njegovo osoblje, kao ni uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla. Ono što, međutim posebno zabrinjava je to što se u slučaju pretnji novinarima nadležni organi ne oglašavaju blagovremeno, čak ni u

slučajevima koje bi po svemu sudeći bilo lako istražiti. U tom smislu, ako bi bilo preoptimistično utvrditi ko bi mogao biti pošiljalac pretećeg pisma *Radioj Sto plus*, izvor pretnji dopisnici *Južnih vesti* iz Prokuplja morao bi lako i brzo biti utvrđen. Naime, po Zakonu o elektronskim komunikacijama, operatori mobilnih mreža dužni su da zadrže podatke koji, između ostalog, služe utvrđivanju i izvora komunikacije i opreme korišćene za njeno slanje, kao i lokacije mobilne opreme u trenutku slanja. Kada nadležni mesec i više dana ne saopštavaju ko zapravo stoji iza pretnji novinarima, to onda vodi do novih pretnji, prijava za pretnje na koje se odgovara prijavama za lažno prijavljivanje, i rastu zabrinutosti i osećaja ugroženosti kod svih novinara.

2. Sudski postupci

2.1. Viši sud u Beogradu delimično je usvojio tužbu političkog analitičara Đorđa Vukadinovića i obavezao književnika Svetislava Basaru da Vukadinoviću naknadi nematerijalnu štetu zbog pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede časti i ugleda u iznosu od 150.000,00 dinara sa zakonskom zateznom kamatom do isplate. Presuda je doneta povodom Basarine kolumne „Dvogodišnjica“, objavljene u dnevnom listu „Danas“ 18.2.2010. godine, o dvogodišnjici proglašenja nezavisnosti Kosova. U tekstu, Basara piše o neredima u Beogradu na dan proglašenja nezavisnosti Kosova, i dodaje da su „patriotske snage ... podržale i opravdale demoliranje, a Vukadinović i Antonić, udarne tekstualne pesnice Koštuničine hunte, dali su se, jedan na tipovanje ‘individua koje kod kuće drže američke zastave’, a drugi na usmeravanje pravednog rušilačkog besa na televiziju B92...“. Vukadinović je u tužbi tvrdio da su mu autor teksta, urednik dnevnih novina „Danas“ i osnivač ovog javnog glasila grubo povredili dostojanstvo, ugled, čast i prava ličnosti. Takođe, naveo je da je kvalifikacijom da je „udarna tekstualna pesnica Koštuničine hunte“, povezivanjem sa ekscesima pojedinaca koji su pravili neredne i navođenjem da je „tipovao individue koje kod kuće drže američke zastave“, a naročito stavljanjem ovih navoda u kontekst podstrekavanja na neredne i opravdavanja neredne sa njegove strane, izvršeno objavljivanje izmišljenih, uvredljivih, neproverenih i apsolutno netačnih informacija, kojima je njemu naneta šteta. Prvostepenom presudom sud je tužbeni zahtev odbio u odnosu na osnivača „Danasa“ i urednika, jer je, kako se u presudi navodi, „tekst vrednosni, a ne činjenični sud tuženog prvog reda, gde se tužilac ne označava kao počinilac krivičnog dela, niti su se koristile psovke i druga uvredljiva imena, u kom slučaju bi postojala odgovornost glavnog i odgovornog urednika i osnivača javnog glasila“. U odnosu na autora, tužbeni zahtev je usvojen, u pet puta nižem iznosu od onoga koji je tužilac tražio. U obrazloženju presude, sud navodi da tuženi Svetislav Basara nije postupao u skladu sa dužnom novinarskom pažnjom jer nije ostvario neposredni kontakt sa tužiocem. Tuženi je izjavio žalbu Apelacionom sudu u Beogradu.

Konkretna presuda interesantna je iz više razloga. Ona prvo pokazuje koliko se srpski sudovi i danas, punu deceniju nakon ratifikacije Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, muče sa njenom primenom, a posebno sa primenom prakse Evropskog suda za ljudska prava u primeni člana 10. Konvencije. Prvo što pada u oči je činjenica da sud istovremeno i nalazi da je izneti sud o Đorđu

Vukadinoviću vrednosan ali i da je uvredljiv i neproveren. U odnosu na prvo, Evropski sud za ljudska prava još je u svojoj odluci, u predmetu *Handyside protiv Ujedinjenog kraljevstva*, iz 1976. godine, našao da „sloboda izražavanja predstavlja jedan od suštinskih temelja takvog društva, jedan od osnovnih uslova njegovog napretka i razvoja svakog čoveka“, te da je ona „prema stavu 2 člana 10, ... primenjiva ne samo na ‘informacije’ ili ‘ideje’ koje su primljene s odobravanjem ili se smatraju neuvredljivim ili nevažnim, već takođe i na one koje vređaju, potresaju ili uznemiravaju državu ili neki deo stanovništva“. Evropski sud za ljudska prava zaključuje da su to „zahtevi pluralizma, tolerancije i slobodoumlja bez kojih nema demokratskog društva“. U odnosu na drugo, Evropski sud za ljudska prava je takođe u jednoj svojoj staroj odluci, u predmetu *Lingens protiv Austrije*, 1986. godine, našao da „postojanje činjenica može biti dokazano, dok istinitost vrednosnih sudova nije podložna dokazu“. Paradoksalno, dok po Evropskom sudu za ljudska prava istinitost vrednosnih sudova nije podložna dokazu, po srpskom sudu moguće je biti osuđen na isplatu naknade štete zbog „neproveravanja“ vrednosnih sudova. Takođe, čudni su i razlozi iz kojih sud, u odnosu na odgovornog urednika i izdavača, donosi različitu odluku od one koju je doneo u odnosu na autora teksta. Zakon o javnom informisanju kaže da novinar, odgovorni urednik i pravno lice koje je osnivač javnog glasila koji su pre objavljivanja s pažnjom primerenom okolnostima mogli utvrditi neistinitost ili nepotpunost informacije, solidarno odgovaraju za materijalnu i nematerijalnu štetu prouzrokovanu objavljivanjem informacije. U konkretnom slučaju, sud kreira novi osnov za isključenje odgovornosti odgovornog urednika i izdavača, koji zakon ne poznaje, tako što nalazi da bi ta odgovornost, specifično za štetu nanetu vrednosnim sudovima postojala samo u slučaju povrede prezumpcije nevinosti i korišćenja psovki i „drugih uvredljivih imena“. Za očekivati je da ovakva presuda neće izdržati test Apelacionog suda u postupku po žalbi, ali sama činjenica da je uopšte ovako mogla biti doneta, odnosno obrazložena, pokazuje koliko još Srbija mora da radi na unapređenju kapaciteta svog pravosuđa da postupa u medijskim sporovima, i to da postupa onako kako Zakon, Konvencija i Ustav propisuju, saglasno važećim međunarodnim standardima ljudskih i manjinskih prava, kao i praksi međunarodnih institucija koje nadziru njihovo sprovođenje.

2.2. Početkom maja strankama je dostavljena presuda Apelacionog suda u Novom Sadu, kojom je preinačena prvostepena presuda Višeg suda u Somboru i odbijen kao neosnovan tužbeni zahtev Petra Kovačevića i Branke Prodanović Kovačević, roditelja Miladina Kovačevića, protiv Radiodifuznog preduzeća „B92“, Verana Matica, kao glavnog i odgovornog urednika Televizije B92 i Nikole Radišića, novinara. Sporni prilog u Vestima *TV B92* odnosio se na sudski postupak protiv Miladina Kovačevića. Podsetimo, Kovačević je 2008. godine, u Bostonu, u SAD, pretukao svog kolegu sa Univerziteta Brajana Štajnhauera. Nakon što su američke vlasti Kovačeviću oduzele putnu ispravu, srpski konzulat izdao mu je kopiju sa kojom je on napustio SAD i na taj način izbegao da mu se sudi pred američkim sudovima. Tim povodom na optuženičkoj klupi našli su se i konzul i vicekonzul Srbije u Njujorku. Vest na *TV B92* o suđenju Kovačeviću u Beogradu, završena je rečenicom da je njegov slučaj koštao poreske obveznike u Srbiji 1.000.000 dolara, od čega 100.000 dolara za plaćanje kaucije za puštanje iz pritvora u SAD i 900.000 dolara, koliko je država Srbija platila za troškove Štajnhauerovog lečenja. Petar Kovačević i

Branka Prodanović Kovačević, Miladinovi roditelji, tvdili su da je ova informacija netačna, jer su kauciju platili oni sami od svojih sredstava, te da im je objavljivanjem naneta šteta. Viši sud u Somboru štetu im je i dosudio, u iznosu od 200.000 dinara, ali je Apelacioni sud u Novom Sadu tu odluku preinačio. U obrazloženju drugostepene presude je navedeno da ne postoji uzročna veza između povrede časti i ugleda Petra Kovačevića i Branke Prodanović Kovačević i objavljivanja sporne netačne informacije, niti postoji obaveza B92, Verana Matica i Nikole Radišića da Kovačevićima naknade bilo kakvu štetu u vezi sa objavljivanjem predmetne informacije, budući da se oni u tekstu uopšte ne spominju, ne ukazuje se na njihovo moralno ili pravno neprihvatljivo ponašanje, niti se bilo šta u vezi sa njima implicira.

Presudom Apelacionog suda u Novom Sadu ukinuta je jedna vrlo čudna odluka Višeg suda u Somboru, a na izvestan način otklonjena neizvesnost koja je postojala u čitavom nizu drugih postupaka koje su Kovačevići protiv različitih medija podneli pred istim sudom i istim povodom. U konkretnom slučaju naime, izvor pogrešne informacije da je država na Kovačevića potrošila milion, a ne 900.000 evra, najverovatnije je bio jedan od Kovačevićevih advokata koji je to, moguće omaškom, izjavio. Ono što je u čitavoj stvari moglo biti opasno je presedan koji je presuda Višeg suda u Somboru mogla kreirati, a po kome bi u sporu povodom informacija o tome kako se troši državni novac, i oni umesto kojih je država nešto plaćala, mogli uspešno istupati kao tužioci ako su makar deo troškova snosili sami. Apelacioni sud u Novom Sadu ispravno je uočio da ne postoji uzročno-posledična veza između reputacije Kovačevića i informacije o tome da li je država nešto platila 100.000 dolara manje ili više. Apelacioni sud u Novom Sadu čak kaže da je negativna predstava o Kovačevićima kod određenog broja ljudi posledica njihovog dovođenja u vezu sa negativnom predstavom koja u javnosti postoji o njihovom odraslom sinu a ne greške u iskazivanju iznosa koji je država nešto platila ili nije platila, koju su mediji napravili. Ova presuda može biti značajna i zbog toga što je jedna od retkih u Srbiji koja potvrđuje da novinar ima pravo na grešku, te da svaka novinarska greška nije automatski i osnov za naknadu štete.

II MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA

1. *Zakon o javnom informisanju*

1.1. Implementacija Zakona o javnom informisanju obrađena je kroz odeljak o slobodi izražavanja.

2. *Zakon o radiodifuziji*

2.1. Republička agencija za radiodifuziju 17. maja je objavila Izveštaj o ostvarivanju zakonskih i programskih obaveza RTS-a za 2012. godinu.

Analiza je obuhvatala televizijske programe RTS 1, RTS 2, RTS SAT i RTS Digital. Na prvi pogled je uočljiv izostanak analize radio programa javnog servisa, kao i da se analiza, kao i prethodnih godina bavila prevashodno kvantitativnim segmentom ispunjenja zakonskih i programskih obaveza. Zbog ovoga se može reći da analiza, koliko god je u pojedinim svojim segmentima više nego detaljna, istovremeno nije i potpuna. Zaključci analize su da je Radio-televizija Srbije na kanalima RTS1 i RTS2 ispunila obaveze koje se odnose na obavezne kvote srpskog jezika i sopstvene produkcije. S druge strane, procentualnim učešćima programa nezavisnih produkcija od 6,56% na RTS1 i 9,01% na RTS2, Radio-televizija Srbije nije ispunila zakonom propisanu obaveznu kvotu nezavisnih produkcija na svojim programima. Takođe, kako je prethodna godina bila izborna, analiza se bavi i pitanjem ispunjavanja zakonske obaveze republičkog javnog servisa koja se odnosi na omogućavanje predstavljanja svih izbornih lista i svih predsedničkih kandidata. Analiza zaključuje da je Radio-televizija Srbije ovu obavezu ispunila kroz specijalizovane emisije na svom drugom kanalu RTS2.

Iako analiza, kao što je navedeno, obuhvata i RTS SAT - program prevashodno namenjen dijaspori koji uglavnom čine reemitovani sadržaji sa RTS 1 i RTS 2, kao i specijalizovani eksperimentalni program RTS DIGITAL, pitanje ostvarivanja programskih funkcija analiziramo u odnosu na osnovnu programsku ponudu RTS-a, kanale RTS 1 i RTS 2. RRA navodi da je u analizi posebno vodila računa o članovima 68, 73, 74, 77 i 78. Zakona o radiodifuziji. Član 68. propisuje opšte programske standarde, član 73. obavezne kvote programa originalno proizvedenog na srpskom jeziku i sopstvene produkcije, a član 74. kvotu nezavisnih produkcija. Članom 77. Zakona predviđeno je da programi koji se proizvode i emituju u okviru javnog radiodifuznog servisa, obuhvataju programe informativnog, kulturnog, umetničkog, obrazovnog, verskog, naučnog, dečjeg, zabavnog, sportskog i drugih sadržaja, kojima se obezbeđuje zadovoljavanje potreba građana i drugih subjekata i ostvarivanje njihovih prava u oblasti radiodifuzije. Članom 78. Zakona predviđeno je da su javni servisi obavezni da proizvode i emituju programe namenjene svim segmentima društva, bez diskriminacije, vodeći pri tom računa naročito o specifičnim društvenim grupama, kao i da su obavezni da obezbede zadovoljavanje potreba građana za programskim sadržajima koji izražavaju kulturni identitet, kako naroda, tako i nacionalnih manjina, odnosno etničkih grupa, kroz mogućnost da određene programe ili programske celine, na područjima na kojima žive i rade, prate i na svom maternjem jeziku i pismu, kao i da obezbede odgovarajuće vreme za emitovanje sadržaja vezanih za delovanje udruženja građana i nevladinih organizacija, kao i verskih zajednica na području na kome se program emituje. Prva stvar koja iz izveštaja pada u oči, jeste da RTS treću godinu za redom, od kako RRA uopšte objavljuje svoje izveštaje, ne ispunjava zakonom propisanu obaveznu kvotu nezavisnih produkcija na svojim programima. Umesto da učešće nezavisnih produkcija na programima iznosi 10 ili više procenata, ono je na RTS1 iznosilo 2010. godine 5,99%, 2011. godine 6,27%, a 2012. godine 6,56%, a na RTS2 2010. godine 7,36%, 2011. godine 7,4%, a 2012. godine 9,01%. Žanrovski posmatrano, na RTS1 analiza beleži trendove blagog rasta udela informativnog i sportskog programa, a blagog pada udela filmskog, serijskog, zabavnog, dokumentarnog, dečjeg i muzičkog programa. Naučno-obrazovni i kulturno-umetnički program, iako beleže rast svog udela, i dalje su zastupljeni sa veoma malim

procentualnim vrednostima. Takođe, zaustavljen je trend pada udela premijernih programa iz 2011. godine, ali je nastavljen rast udela repriza. Opao je i udeo reklama. Istovremeno na RTS2 došlo je do pada udela informativnog programa, blagog pada udela naučno-obrazovnog programa i blagog rasta udela dokumentarnog, dečjeg, kulturno-umetničkog i zabavnog programa. Od programa namenjenih specifičnim društvenim grupama, analiza na RTS1 beleži samo programe namenjene osobama oštećenog sluha koji se emituju na znakovnom jeziku, kao i emisije namenjene nacionalnim manjinama. Međutim, udeo ovakvih emisija u ukupnom programu je tek 0,30%. Nešto više programa namenjenih specifičnim društvenim grupama bilo je na RTS2, i to 4,57%. Međutim, u odnosu na obavezu javnog servisa da obezbedi zadovoljavanje potreba nacionalnih manjina, odnosno etničkih grupa, za programskim sadržajima koji izražavaju njihov kulturni identitet, između ostalog i kroz mogućnost da određene programe ili programske celine prate i na svom maternjem jeziku i pismu, stiže se utisak da je RTS katastrofalno zakazao emitujući za čitavih godinu dana tek jednu emisiju o životu nacionalnih manjina i dve na romskom jeziku, te ostavljajući bez ikakvih sadržaja manjine poput mađarske, bošnjačke ili albanske. Nekoliko ključnih zamerki izveštaju o ostvarivanju zakonskih i programskih obaveza RTS-a same se nameću, pri čemu se te zamerke u većoj ili manjoj meri ponavljaju već treću godinu uzastopno.

Prvo, radijski program je potpuno zanemaren, kao da javni servis u odnosu na radio nikakvih zakonskih i programskih obaveza nema.

Drugo, izostaje kvalitativna analiza, pošto sama statistika koja kaže da je RTS posvetio određeni procenat svog programa određenim sadržajima ne znači nužno i da su emitovani sadržaji svojim kvalitetom opravdali emitovanje i postigli traženu svrhu.

Treće, ako je svrha izveštaja da utiče na RTS da unapredi svoju ponudu upoređujući najnoviji izveštaj sa prethodna dva, očigledno je da se takva svrha ne postiže. RTS treću godinu za redom ne ispunjava zakonom propisanu obaveznu kvotu nezavisnih produkcija na svojim programima. Rast učešća programa nezavisnih produkcija postoji, ali je taj rast toliko mali da ne garantuje da će kvota propisana zakonom kao obavezna na RTS1 uopšte biti ispunjena pre 2025. godine.

Četvrto, izveštaj sadrži odeljak koji se bavi statistikom prekršaja. Ukazaćemo samo da je u srpskom pravu prekršaj protivpravna skrivljeno izvršena radnja koja je propisom nadležnog organa određena kao prekršaj. Takođe, prekršaji se mogu propisivati zakonom ili uredbom, odnosno odlukom skupštine autonomne pokrajine, skupštine opštine ili skupštine grada. Iz ovoga poizilazi da se obavezujućim uputstvima RRA prekršaji ne mogu propisivati. Takođe, čak i u slučajevima kada konkretni prekršaj na koji se RRA poziva jeste na valjani način propisan, nesporno je da niko ne može biti oglašen odgovornim mimo zakonom propisanog postupka vođenog od strane za to nadležnog organa. RRA ovde pogrešno označava stvari (radi ono što medijima zabranjuje – krši prezumpciju nevinosti, odnosno, prejudicira

krivicu), te prekršajima naziva svojom ocenom pretpostavljene povrede različitih propisa i obaveza RTS-a. Ova kategorija u izveštaju nameće novo pitanje, a to pitanje je sledeće: šta je RRA preduzela ako je već svojim izveštajem predočila da RTS, makar po mišljenju RRA, ima 1370 povreda različitih propisa samo u jednoj posmatranoj godini? Ako ovome dodamo i da RTS već treću godinu za redom ne ispunjava ni zakonom propisane programske kvote, odgovornost RRA za nepreduzimanje odgovarajućih mera postaje tim veća. A šta je RRA mogla da preduzme? Ona je Zakonom o radiodifuziji ovlašćena da izriče mere, u konkretnom slučaju – mere opomene i upozorenja. Iz izveštaja se ne vidi da su postupci za izricanje takvih mera pokretani. Takođe, ako postupanje emitera u konkretnom slučaju ima obeležja dela kažnjivog prema zakonu, RRA je ovlašćena da pred nadležnim sudom ili drugim državnim organom pokrene odgovarajući postupak. Iz izveštaja se ne vidi ni da su takvi postupci pokretani. Konačno, RRA je nadležna i da razrešava članove Upravnog odbora RTS-a. Ako su članovi Upravnog odbora RTS-a dužni da se staraju o doslednoj primeni odredaba Zakona o radiodifuziji koje se odnose na javni radiodifuzni servis, te ako rezultati izveštaja već treću godinu za redom pokazuju da su oni u toj svojoj obavezi neuspešni, nameće se pitanje trenutka u kome bi oni mogli biti razrešeni. I na kraju, a imajući u vidu i činjenicu da se očekuje usvajanje novog Zakona o radiodifuziji, odnosno Zakona o elektronskim medijima, na osnovu izveštaja proizilazi da bi novi zakon regulatoru morao dati jasnije polazne kriterijume za ocenjivanje uspešnosti vršenja funkcije javnog servisa od onih koji postoje (ili bolje reći ne postoje) u važećem zakonu.

III MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA

1. Zakon o javnom informisanju i medijima i Zakon o elektronskim medijima

Medijska reforma je očigledno zastala, a jedan od razloga je nedostatak vizije države i nesaglasnost u pogledu implementacije najbitnijih stavki Strategije razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji, koja je u javnosti poznatija kao Medijska strategija. Posle više od šest meseci rada na medijskim zakonima, te puna dva meseca nakon okončanja javne rasprave o nacrtu Zakona o javnom informisanju i medijima, ovaj nacrt i dalje nije upućen skupštini na usvajanje, dok Nacrt zakona o elektronskim medijima čak nije ušao ni u fazu javne rasprave. Čini se da vlast i dalje nema jasnu sliku o tome kako bi postigla neke od ključnih zahteva Medijske strategije. Pre svega, odlaganje usvajanja novih zakona vodi ka odlaganju privatizacije preostalih medija u javnoj svojini. Drugo, odlaganje usvajanja novih zakona vodi i ka problemima u implementaciji koncepta projektnog finansiranja medija u 2014. godini. Treće sporno pitanje jeste ono koje se odnosi na nalaženje održivog modela za finansiranje funkcija javnih medijskih servisa. Zbog prisutnosti ove teme u medijima stiće se utisak da je ona glavni “kamen spoticanja” medijske reforme. Po izjavama najviših funkcionera vlade, evidentno je da se od finansiranja javnih servisa putem pretplate, barem privremeno, odustalo. Ovo je u direktnoj suprotnosti sa Medijskom

strategijom koja je izričito na stanovištu da je pretplata osnovni oblik finansiranja i da je nužno samo podići nivo njenog ubiranja. Finansiranje javnih servisa iz budžeta, Medijska strategija predviđa samo kao privremenu i supsidijernu mogućnost do podizanja nivoa ubiranja pretplate na prihvatljivu meru, ali i u tom periodu u skladu sa pravilima o kontroli državne pomoći, koja podrazumevaju jasnu definiciju funkcije i obaveza javnog servisa, nadzor nad ispunjavanjem takve funkcije i obaveza, javnost finansijske kontrole, jasna pravila za uvođenje novih usluga, zabranu preplaćivanja (pri čemu se moraju uzeti u obzir i komercijalni prihodi), srazmernost i ponašanje na tržištu koje ne narušava propise o zaštiti konkurencije. Ovakva opredeljenja Strategije u potpunosti su u skladu sa Komunikacijom Evropske komisije o primeni pravila o državnoj pomoći na javne radiodifuzne usluge (Communication from the Commission on the application of State aid rules to public service broadcasting 2009/C 257/01). Medijska strategija, između ostalog, utvrđuje i princip *balansiranja* prihoda od pretplate i komercijalnih prihoda i to na takav način da se, kada prihodi po osnovu pretplate dostignu nivo *dovoljan za ostvarivanje osnovnih funkcija javnih RTV servisa*, pravo na komercijalne prihode (prevashodno od oglašavanja) javnih servisa sužava i ograničava. Ovo je važno sa aspekta očuvanja nezavisnosti javnog servisa i ekvidistance i u odnosu na najveće oglašivače. Taj princip Medijske strategije čini se neprimenjivim ako se potpuno ukine pretplata, a očuvanje nezavisnosti javnog servisa u odnosu na najveće oglašivače svakako nije interes koji bi trebalo olako zanemariti i zapostaviti.

Stiče se utisak da su medijske reforme sada u onoj fazi u kojoj bi bila dovoljna jedna nepromišljena odluka, jedan odmak u populizam i demagogiju, umesto jasne fokusiranosti na interese javnosti, pa da se karakter predstojećih promena potpuno izmeni. Ta nepromišljena odluka mogla bi biti upravo opredeljivanje za budžetsko finansiranje javnog servisa uz zanemarivanje zahteva iz citirane Komunikacije Evropske komisije. Ona bi mogla da uruši sistem pretpostavljen Medijskom strategijom i teško postignut balans i ravnotežu suprotstavljenih interesa različitih zainteresovanih strana. S druge strane, postoji sumnja u pogledu toga da li u budžetu uopšte postoje sredstva za ove namene. Informacije koje su se mogle saznati iz medija nisu dovoljno pouzdane i jako su šture, ali se pominje cifra od 9 milijardi dinara, odnosno nešto manje od 90 miliona evra, koju će oba medijska servisa dobijati na 12 mesečnih rata. Pre svega, treba napomenuti da je ova cifra određena potpuno proizvoljno, bar po javno dostupnim podacima. Izostala je analiza o sredstvima koja su potrebna javnim servisima (i to odvojeno za RTS i RTV) za finansiranje njihovih programskih funkcija. Takođe, ne postoji ni analiza naplativosti pretplate koja bi eventualno mogla da opravda odustanak od tog sistema, koji se u brojnim zemljama, uprkos krizi, pokazao kao jedino održivo i stabilno rešenje za finansiranje programskih funkcija javnog servisa. Nije jasno ni zašto se na period od tri godine potpuno ukida pretplata ako su po tom osnovu ipak ubirana neka sredstva. Da ponovimo, naplativost je, po raspoloživim informacijama u ovom trenutku na oko 30%, što čini negde oko 30 miliona evra. Ne treba zanemariti ni prihode javnih servisa po osnovu oglašavanja i drugih komercijalnih aktivnosti. Tek kada se saberu obe vrste prihoda može se izvršiti procena o uspešnosti sistema finansiranja. S druge strane, ako pretpostavimo da je procena o potrebama javnih servisa od oko 9 milijardi dinara doneta na osnovu iznosa koje su javni servisi trošili u

prethodnom periodu, onda bi ona zapravo mogla biti nerealno niska, budući da se javnim servisima, a posebno RTS-u, već duži vremenski period toleriše da ne plaća neke od svojih obaveza, kao što su, između ostalog, obaveze prema kolektivnim organizacijama za zaštitu autorskih i srodnih prava (Sokoj, OFPS, Pi), obaveze po osnovu naknada za korišćenje radio-frekventnog spektra (Ratel), obaveze po osnovu naknada za usluge emitovanja (JP Emisiona tehnika i veze). Takođe, nejasno je da li se prilikom davanja procene od 9 milijardi dinara uopšte razmišljalo o neophodnosti racionalizacije poslovanja i smanjenja troškova javnih servisa. Ovo govori da odluci o ukidanju TV pretplate, po svemu sudeći, nije prethodila adekvatna analiza.

S druge strane, nedostaci modela finansiranja iz budžeta najbolje su vidljivi na primeru španskog javnog servisa. RTVE je od uvođenja novih, komercijalnih TV i radio programa 90-ih godina prošlog veka, u stalnoj potrazi za održivim modelom finansiranja. Ovaj javni servis je jedan od retkih javnih servisa u Evropi koji predviđa kao osnovni model finansiranja iz budžeta. Španski slučaj pokazao je pogubnost ovog modela budući da nije izdržao „test ekonomske krize“ koja je pogodila ovu zemlju. Iako je španski javni servis značajno veći od naših javnih servisa i pokriva i programe namenjene autonomnim regionima, postoje i zajedničke karakteristike koje olakšavaju komparaciju. Reforma zakonodavstva koja se odnosi na medijski javni servis u Španiji usledila je zbog pritiska Evropske komisije, a naročito zbog dotadašnje mogućnosti političkog uticaja na javni servis. U preambuli novog zakona koji reguliše javne servise, istaknute su tri ključne stvari koje zakon treba da obezbedi: garancija nezavisnosti javnog servisa, optimalna organizaciona struktura i stabilni model finansiranja u cilju ispunjenja funkcija javnog servisa na najefikasniji mogući način. Model finansiranja po tom zakonu zasniva se na tri glavne vrste prihoda: iz javnih sredstava - budžeta, iz komercijalne aktivnosti i oglašavanja. Oglašavanje je potpuno zabranjeno 2010. godine, a nalet ekonomske krize je uticao na to da je javni servis došao na samu ivicu bankrota. Do danas se španski javni servis nije oporavio. Ovo je pokazalo da je budžetsko finansiranje značajno nepouzdaniji model od finansiranja pretplatom, a pre svega zbog mogućnosti političkog uticaja na uređivačku politiku i veliku ranjivost u odnosu na opšta ekonomska kretanja u zemlji koja utiču na punjenje budžeta. Ako rezimiramo, doći ćemo do nekoliko ključnih problema u vezi sa budžetskim finansiranjem, i to:

- najbolji primeri iz evropska praksa uglavnom poznaju budžetsko finansiranje kao dopunsko, i to za tačno određene namene, uz računovodstveno razdvajanje, što je opredeljenje i naše Medijske Strategije;
- države EU koje su finansirale javni servis iz budžeta bile su pod posebnim nadzorom Evropske komisije i nametnute su im brojne obaveze koje se odnose na organizaciono odvajanje različitih delova javnog servisa, otpuštanje velikog broja zaposlenih, kao i na jasno i precizno razdvajanje prihoda ostvarenih po različitim osnovama; na primeru teškoća koje ti javni servisi imaju, pokazuje se da budžetsko finansiranje uopšte nije tako stabilan izvor finansiranja kao što bi na prvi pogled moglo da izgleda;

- praksa je pokazala da je finansiranje putem pretplate najuspešnije i najodrživiji model finansiranja javnog servisa, te da vlast u Srbiji moguće pravi veliki propust propuštajući da makar pokuša da postojeći model unapredi, umesto da ga ukida;
- kada se pretplata jednom ukine kao način finansiranja, jako teško ju je vratiti; ovo posebno ako uzmemo u obzir izjave državnih funkcionera koje uveliko najavljuju ukidanje pretplate na jesen, što već sada ima destimulišući efekat na procenat naplate, i može dovesti u pitanje finansijski opstanak javnih servisa već tokom leta ove godine;
- uz model finansiranja javnih servisa iz budžeta velike su mogućnosti političkog pritiska na nezavisnu uređivačku politiku, a posebno bez kontrolnih mehanizama, računovodstvenog razdvajanja prihoda ostvarenih po različitim osnovima i kontrole nezavisnog regulatora, državne i eksterne revizije.

IV MONITORING RADA REGULATORNIH TELA, DRŽAVNIH ORGANA I KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA ZA ZAŠTITU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

REGULATORNA TELA

1. *Republička radiodifuzna agencija (RRA)*

1.1. Aktivnostima Republičke radiodifuzne agencije bavili smo se i u delu ovog izveštaja koji se odnosi na implementaciju Zakona o radiodifuziji.

1.2. U prethodnom monitoring izveštaju detaljno smo se bavili pitanjem obaveze RRA da raspiše javni konkurs za izdavanje dozvola za emitovanje programa u trenutku kada postoje raspoložive, odnosno upražnjene radio frekvencije. Tada smo, u kontekstu javnog konkursa za izdavanje dozvola za emitovanje programa na radio frekvencijama upražnjenim nakon oduzimanja dozvole televiziji Avala, ukazali na određene nedoslednosti u pogledu primene člana 49. stav 2. Zakona o radiodifuziji. Konkretno, iako Zakon kaže da se javni konkurs obavezno raspisuje kada na osnovu Plana raspodele radio frekvencija postoje mogućnosti za izdavanje novih dozvola za emitovanje programa u slučaju oduzimanja dozvola postojećim emiterima, RRA, čini se arbitrarno, javni konkurs nekad raspisuje a nekada ne raspisuje. Osim javnog konkursa za izdavanje dozvola za emitovanje programa na radio frekvencijama upražnjenim nakon oduzimanja dozvole televiziji Avala, u ovom trenutku postoji još jedan aktuelan konkurs, onaj raspisan 2012. godine, za izdavanje dozvola za emitovanje jednog regionalnog TV programa u Beogradu, jednog regionalnog TV programa na području Novog Pazara, Tutina i Sjenice i jednog regionalnog TV programa na području Kraljeva, Čačka, Požege, Gornjeg Milanovca, Arilja, Sevojna, Ivanjice i Kosjerića. Isti

konkurs raspisan je i za jedan broj dozvola za emitovanje radio programa, mahom s lokalnim pokrivanjem. Iako je poslednji rok za podnošenje dokumentacije na ovom konkursu istekao još 25.12.2012. godine, RRA ne samo da nije dodelila dozvole, nego čak nije ni objavila listu potpunih i blagovremenih prijava. Naime, RRA je dužna, u skladu sa odredbom člana 53 stav 1 tačka 2) Zakona o radiodifuziji, da u roku od sedam dana od dana isteka roka za podnošenje prijava javno objavi listu svih podnosilaca prijava čije su prijave potpune i podnete u predviđenom roku. Objavljivanje liste izuzetno je važno i iz razloga što predstavlja trenutak od koga počinju da teku rokovi za izdavanje dozvole. Naime, Zakon predviđa da se odluka o celovitoj dozvoli za emitovanje programa, pri čemu Zakon o radiodifuziji pod celovitom dozvolom podrazumeva dozvolu za emitovanje i jednu ili više dozvola za radio stanice – predajnike) donosi najkasnije u roku od devedeset dana od dana objavljivanja liste prijavljenih na javni konkurs. U konkretnom slučaju ispostavlja se da RRA kasni punih pet meseci sa objavljivanjem liste podnosilaca prijava. Ovo ukazuje na ozbiljan nedostatak kapaciteta RRA da paralelno vodi više javnih konkursa. Naime, konkretan konkurs bio je drugi u 2012. godini, otvoren dok prethodni još nije bio okončan. Prvi konkurs iz 2012. godine okončan je tek u martu 2013. Raspisivanjem javnog konkursa za izdavanje dozvola za emitovanje programa na radio frekvencijama upražnjenim nakon oduzimanja dozvole televiziji Avala, ponovo je kreirana situacija u kojoj paralelno teku dve konkursne procedure. Rešenje zastoja do kojih dolazi u postupcima kada su paralelno otvorena dva javna konkursa moralo bi se tražiti ili u pojednostavljivanju konkursnih procedura, ili u ozbiljnom jačanju kapaciteta RRA da se nosi sa povećanim obimom posla.

1.3. RRA je krajem maja uputio velikom broju emitera obaveštenje o tome da nisu zaključili ugovor sa Organizacijom proizvođača fonograma Srbije. U dopisima emiteri se upozoravaju da je RRA obaveštena od strane OFPS-a da emiter nema zaključen ugovor sa tom kolektivnom organizacijom. RRA se u dopisu dalje poziva na svoju nadležnost, predviđenu Zakonom o radiodifuziji, da se stara da svi emiteri primenjuju propise o zaštiti autorskih i srodnih prava, te ukazuje da je nepoštovanje propisa o zaštiti autorskih i srodnih prava, osnov za izricanje mera od strane RRA. U dopisu se takođe konstatuje da je emitovanje muzike bez prethodno zaključenog ugovora sa OFPS-om, neovlašćeno korišćenje predmeta zaštićenog srodnim pravom.

Članom 9. stav 2. Zakona o radiodifuziji predviđeno je da Republička radiodifuzna agencija obavlja i poslove koji se odnose na preduzimanje mera u oblasti radiodifuzije u cilju primene propisa o autorskim i srodnim pravima. Nažalost, već nekoliko godina unazad, RRA ne uspeva da prepozna, ni svoje mesto, niti ulogu u sistemu zaštite autorskog i srodnih prava. Ovo je drugi put da se OFPS obraća Radiodifuznoj agenciji pokušavajući da na taj način izvrši pritisak na emitere i postigne određene ciljeve. U prethodnom slučaju, krajem 2010 i početkom 2011. godine, OFPS se žalio RRA da ne dobija uredno popunjene košuljice sa evidencijom emitovanih fonograma. RRA je te pritužbe prosledila tužilaštvima koja su vodila desetine postupaka protiv stanica zbog privrednih prestupa, u kojim postupcima su pojedine stanice žestoko kažnjene, da bi se tek naknadno ispostavilo da je OFPS svoje zahteve bazirao na nezakonitim

opštim aktima koje je kasnije morao da menja po nalogu Zavoda za intelektualnu svojinu. Ovoga puta OFPS-u smeta što stanice ne obnavljaju ugovore sa njima na godišnjem nivou, iako se ugovori, i u situaciji kada se ne potpisuju iznova svake godine, prećutno obnavljaju. RRA je, ponovo, pritužbe OFPS-a poslala stanicama na izjašnjenje, umesto da ih kao očigledno neosnovane odbaci. I ovaj slučaj nameće obavezu da se, ako ne ranije, onda u sklopu konsultacija koje bi se morale voditi o novoj Strategiji razvoja radiodifuzije (prethodna je praktično istekla ove godine), celovito razmotri mesto i uloga RRA u sistemu zaštite autorskog i srodnih prava, ali i ojačaju kapaciteti RRA za vršenje ove nadležnosti koja joj je poverena Zakonom o radiodifuziji, ali i Zakonom o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite intelektualne svojine.

DRŽAVNI ORGANI

2. *Tužilaštvo za organizovani kriminal*

Tužilaštvo za organizovani kriminal je u maju 2013. godine podiglo optužnicu protiv 18 osoba zbog osnovane sumnje da su organizovanjem telefonskih kvizova i astroloških emisija oštetili više od 160.000 ljudi iz Srbije, regiona i dijaspore, i time sebi pribavili protivpravnu imovinsku korist od preko 500 miliona dinara, odnosno, nešto manje od 5 miliona evra. Optužnica je podignuta protiv vlasnika i direktora preduzeća „Fonlider“ osnovanih u Srbiji, Nemačkoj, Crnoj Gori i Republici Srpskoj i RTV „Duga“, MHC d.o.o i MHC „Telekomunikacije“ i drugih privrednih društava i protiv zaposlenih u ovim preduzećima. Optuženi se terete zbog krivičnog dela udruživanja radi vršenja krivičnih dela. Sumnja se da je ova grupa od 1. januara 2009. do 27. novembra 2012. organizovala i emitovala radio i televizijske kvizove u kojima su za tačne odgovore na jednostavna pitanja nuđene robne i novčane nagrade. Građani su studio pozivali preko telefonskih brojeva sa dodatom vrednošću, tako da je cena poziva bila posebno tarifirana i iznosila je od 0,5 do dva evra po minutu. U toku emitovanja kvizova, građani koji su pozivali radio i televizijske stanice ili slali SMS poruke preko posebno tarifiranih telefonskih brojeva nisu uključivani u program. Sve vreme su njihovi pozivi držani na čekanju na uključenje kako bi se uvećali troškovi poziva. U kvizovima nije isplaćena nijedna novčana nagrada, niti je podeljen obećani robni poklon. Kako bi se stvorio privid da se kvizovi regularno odvijaju, u emisije su uključivani članovi same grupe čiji je zadatak bio da se javljaju sa redovnih telefonskih brojeva, od kojih su neki bili i u studiju i glumili učesnike kvizova. Na sličan način organizovane su i astrološke emisije. U program su uključivani članovi grupe, njihovi rođaci i prijatelji, dok su pozivi zainteresovanih građana držani na čekanju.

Emitera RTV Duga, koji se pominje u saopštenju tužilaštva, nema ni u Registru javnih glasila, niti u registrima dozvola RRA. Na Internet prezentaciji RTV Duga navodi se da se program emituje putem satelita (GlobeCast World TV za SAD, Eutelsat W2 za Evropu), a u Srbiji još i posredstvom kablovskih sistema i satelitske DTH distribucije. Postavlja se pitanje da li je u vezi sa spornim programima, a radi se o

astrološkim emisijama i kvizovima u koje se gledaoci uključuju posredstvom posebno tarifiranih telefonskih brojeva, RRA mogao da reaguje ranije i izrekne odgovarajuće mere. Ovo posebno uzimajući u obzir nedavnu odluku kojom je Savet RRA privremeno oduzeo dozvolu za emitovanje Radio Fokusu, upravo zbog nenavodenja cene posebno tarifiranih SMS poruka. Zakonom o radiodifuziji je u članu 13. predviđeno ovlašćenje RRA da vrši nadzor nad radom emitera. Član 68. stav 1. tačka 6) predviđa obavezu emitera da se uzdržavaju od emitovanja programa koji zloupotrebljavaju lakovernost gledalaca ili slušalaca. Takođe, Savet RRA je još 2007. godine doneo preporuku emiterima da se uzdrže od emitovanja programa koji su zasnovani na proricanju sudbine, tumačenju horoskopa i sličnim sadržajima koji se ne mogu kategorisati. Nesporno je, dakle, da je RRA mogao reagovati da se radilo o licenciranom emiteru. RTV Duge, međutim, nema u registrima dozvola RRA. Iz saopštenja Tužilaštva za organizovani kriminal ne vidi se jasno pun tehnološki lanac emitovanja programa. Naime, vidi se da je studio bio u Beogradu, kao i da je program emitovan posredstvom satelita (GlobeCast World TV i Eutelsat W2), ali ne i gde se nalazio satelitski up-link. Odredbe Zakona o radiodifuziji koje se odnose na izdavanje dozvola za satelitsko emitovanje teško su primenjive u praksi. Konkretno, one predviđaju da zahtev za izdavanje dozvole podnosi operator satelitske stanice. Nema jasne definicije šta je operator satelitske stanice, pošto bi to teoretski mogao biti i operator satelitskog up-linka, i vlasnik satelita, ali i operator DTH satelitske platforme. Zakon čak sadrži odredbu po kojoj se za programe koji se mogu primati putem slobodnog (nekodiranog) satelitskog emitovanja na teritoriji Republike Srbije dozvole uopšte ne moraju pribavljati. Teorijski, ako operator satelitskog up-linka ne bi bio obavezan da pribavi dozvolu za slanje signala prema satelitu, satelitsko emitovanje takvog signala, ako ne bi bilo kodirano, bilo bi izuzeto od režima dozvole u Srbiji. Slična situacija bi postojala i ako bi se signal iz studija u Srbiji doturao do up-linka van Srbije. Sopštenje Tužilaštva za organizovani kriminal samo pokazuje koliko je Zakon o radiodifuziji prevaziđen i u kojoj meri ne sadrži rešenja koja bi nudila odgovore za različite situacije, pa i ovu konkretnu – sa nameštenim telefonskim kvizovima i astrološkim emisijama koje se emituju preko satelita. Ono što Srbiji nedostaje jesu jasna pravila, po uzoru na ona sadržana u ratifikovanoj Evropskoj konvenciji o prekograničnoj televiziji, sa tačkama vezivanja na osnovu kojih bi se u ovakvim slučajevima mogla ustanoviti nadležnost domaćih organa, konkretno RRA, i nad emiterima kojima nije izdata dozvola za emitovanje u Srbiji, npr. na osnovu činjenice da je emiter osnovan u Srbiji, da u njoj ima sedište, studija ili značajan deo radne snage, ili da ima satelitski up-link u Srbiji.

V PROCES DIGITALIZACIJE

Mediji su tokom maja posvetili veliki prostor analizi negativnih posledica raspisivanja Javnog konkursa za upražnjene frekvencije TV Avala na proces digitalizacije. Do zaključenja ovog izveštaja, nema informacija da je bilo ko podneo prijavu na konkurs, što i ne čudi budući da rok za predaju prijave ističe tek 9. jula 2013. godine.

Iz resornog Ministarstva spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija naglašeno je da je u poslednjih godinu dana u procesu digitalizacije urađeno više nego u prethodne četiri godine zajedno, da su usvojeni neophodni propisi i planovi (uključujući i Plan pokrivanja), kao i da je u pripremi rešenje vezano za socijalnu pomoć za najugroženije kategorije stanovništva pri nabavci STB uređaja za prijem digitalnog signala i plan promocije digitalizacije. Takođe, iz Ministarstva uveravaju da ne postoji bojazan da EU oduzme dobijenu opremu koja nije instalirana, jer će ona u najskorijem roku biti upotrebljena. S druge strane, mediji su pisali da je povodom raspisivanja Javnog konkursa za upražnjene frekvencije TV Avala i kašnjenja procesa digitalizacije, u Ministarstvo stiglo protestno pismo šefa Delegacije Evropske komisije u Srbiji, Vensana Dežera. Paralelno s ovim, 31. maja istekao je rok za podnošenje ponuda u otvorenom postupku koji je Ministarstvo raspisalo za javnu nabavku opreme za potrebe sistema za emitovanje i distribuciju digitalnog televizijskog signala na teritoriji Republike Srbije i to antenskih sistema, telekomunikacione opreme, 40 gep filera i UPS uređaja sa pratećim uslugama. Antenski sistemi nabavljaju se za emisione lokacije Subotica, Vršac, Tupižnica, Deli Jovan i Kopaonik. Po uslovima javne nabavke, oprema treba da bude isporučena od početka marta do početka maja 2014. godine.

Da bi se proces digitalizacije okončao, neophodno je još obezbediti slobodne frekvencije, ali i završiti Plan prelaska, koji će definisati vremenski okvir prelaska na digitalno emitovanje po zonama raspodele. Po okončanju rada na tom dokumentu, shodno Strategiji za prelazak sa analognog na digitalno emitovanje RTV programa u Republici Srbiji, uslediće promotivna kampanja koja će građanima omogućiti upoznavanje sa procesom digitalizacije i pružiti im neophodne informacije kako da se za taj proces pripreme. Nedostatak slobodnih frekvencija može da poremeti sve ove planove, a postoji opravdana bojazan da će Srbija zbog kašnjenja procesa digitalizacije biti negativno ocenjena u predstojećem Izveštaju Evropske komisije o napretku. Ovo bi moglo dodatno da ugrozi poziciju Srbije u budućim pregovorima o Poglavlju 10 - Informaciono društvo i mediji, koje je već problematično zbog kašnjenja koje postoji i u implementaciji Medijske strategije, odnosno usvajanju novih medijskih zakona.

VI PROCES PRIVATIZACIJE

Kašnjenja u usvajanju medijskih zakona dovode u pitanje Medijskom strategijom predviđene rokove privatizacije kao i prelazak na model projektnog finansiranja. Još uvek nema naznaka kada bi Zakon o javnom informisanju i medijima mogao da bude usvojen. Podsetimo, Nacrtom je predviđeno da se izdavač medija koga je neposredno ili posredno osnovala Republika, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave, kao i ustanova, preduzeće i drugo pravno lice koje je u celini ili delom u državnoj svojini ili koje se u celini ili delom finansira iz javnih prihoda, privatizuje prodajom kapitala u skladu sa propisima kojima se uređuje privatizacija. Privatizacija bi, ako zakon u ovoj verziji bude usvojen, ako nije već pokrenuta, imala da bude pokrenuta po inicijativi koja se podnosi u roku od 30 dana od dana

stupanja zakona na snagu. Odluku o metodu privatizacije donosila bi Agencija za privatizaciju, u roku od 90 dana od dana podnošenja inicijative. U Nacrtu stoji da bi, ukoliko do 31.12.2014. godine državni kapital ne bude prodat ili makar objavljen javni poziv za njegovu prodaju kapitala, postupak privatizacije bio obustavljen, a medij bi prestao da postoji i brisao bi se iz registra medija. Svaki dalji mesec odlaganja usvajanja Zakona, zapravo skraćuje rok do 31.12.2014. godine i praktično ga čini sve manje realnim. S druge strane, produžavanje ovog roka povuklo bi za sobom brojne druge probleme koji su takođe teško rešivi i dodatno zakomplikovalo i inače teške i složene reformske procese.

VII ZAKLJUČAK

Kašnjenje u usvajanju medijskih zakona i odlaganje implementacije Medijske strategije, pored toga što dodatno komplikuje situaciju na medijskoj sceni, komplikuje i odnose sa Evropskom unijom, budući da je EU ta koja je insistirala na usvajanju Medijske strategije kao uslovu za napredak u procesu pridruživanja. Dve su ključne posledice kašnjenja u usvajanju medijskih zakona. Prvo, kašnjenjem se odlaže privatizacija državnih medija, i drugo, kašnjenjem se odlaže prelazak na projektno finansiranje medija, umesto neposrednog budžetskog, koji mnogim, a posebno lokalnim medijima u sredinama sa nerazvijenim tržištem oglašavanja, a takve su gotovo sve u Srbiji, predstavlja jedini izlaz iz sadašnjeg stanja preživljavanja ili tek pukog odlaganja inače neminovnog gašenja. Ključni razlog kašnjenja, po svemu sudeći, je i problem u koji je vlast zapala nemogućnošću da nađe prihvatljiv, a stabilan i održiv model finansiranja javnog servisa. Tako, dok je radna grupa Ministarstva kulture predlagala pretplatu kao osnovni izvor finansiranja javnih servisa, političari su se, čini se iz populističkih razloga, opredelili da se javni servisi, umesto iz pretplate, finansiraju iz budžeta. Ovo rešenje nije nemoguće samo po sebi, ali ga je teško sprovesti u trenutku kada je budžet prazan i kada se očajnički traže rešenja za rezanje budžetskih troškova. Medijska scena u Srbiji pada dublje u apatiju, toliku da je izgleda više ne iznenađuju ni najdrasatičniji napadi na novinare, kao onaj opisan u ovom izveštaju, u kome poslanik vladajuće stranke maše u skupštini lecima u kojima se urednici i menadžeri medija čije se izveštavanje konkretnom političaru ne dopada, proglašavaju pedofilima a građani pozivaju da od njih sklanjaju svoju decu i da ih čim ih vide prijavljuju policiji. Posle ovoga, postavlja se osnovano pitanje – šta su pojedinci koji vrše određene funkcije i imaju ne mali uticaj u ovoj zemlji, spremni sledeće da urade?